

פרשת פקודי

וּמִצָּא חֵן וְשָׂכָל טוֹב בְּעֵינֵי אֱלֹהִים וְאָדָם (משלי ג ד):

משלי הנ"ל לפרש מקרא שבתורה, שגם כן רמז בלשונו ענין זה.

ויותר נראה ששתי הראיות צריכים, יען בשני דברים צריך האדם להיות שלם: במדותיו ובאמונותיו, ובשניהם צריך להסיר החשד ממנו, שאם יש מקום לחשדו במעשים - יסיר ממנו, ואם יש מקום לחשדו באמונה רעה - יפרסם הדבר ויודיע לבני האדם. ועל שני אלו - הם הב' כתובים: והייתם נקיים - [ידבר] מהסרת החשד במעשים, ופסוק וּמִצָּא חֵן וְשָׂכָל טוֹב - היא הסרת החשד ממנו באמונות, ולא יסמוך על שח' יודע מצפונו לבן. וזהו וּמִצָּא חֵן וְשָׂכָל טוֹב - שתשתדל שבני אדם יעידו שיש לך 'שכל טוב' אחר שהם מועים בך.

ועוד יש לפרש ששתי הראיות [באון לחזק הענין, שאפילו דבר שאין מקום לחשוד בך אלא המפשים - תחוש אליהם, וזהו בעיני אלהים ואדם, מאן דהוא:

הנה כי כן עשה משה רבינו ע"ה כמו שאמרו רבותינו ז"ל, שבפרשה זו עשה חשבון מכל מה שנכנס בידו מנדבת המשכן.

מחפצו יתעלה באהבת בני אדם קצתם אל קצתם, הקפיד להשתדל כל אחד בהסרת החשד והספק ממנו, שבוה יִשְׁלַם החבור והחברה בין בני האדם, כי כל אדם יכרח מהתחבר לרע וירחיק [עצמו] ממנו. וכן חכמים הגידו (שקלים פ"ג מ"ב) **אִין התורם נכנס לא בפרגוד חפות וכו', שמא יעני ויאמרו מעון הלשכה העני, או שמא יעשיר וכו', לפי שצריך אדם לצאת ידי הבריות כדרך שצריך לצאת ידי המקום, שנאמר (במדבר לב כב) "והייתם נקיים מדי' ומישראל", ואומר (משלי ג ד) "ומצא חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם".** עד כאן לשון המשנה במסכת שקלים:

ורגיל הש"ס (עי' קדושין ג) לדקדק בכיוצא בזה "יהודה ועוד לקרא?", שאחר שהביא ראייה מפורשת שבתורה - למה הוצרך לחזק הענין במקרא שבכתובים: **נוכל לדחות: אי מקרא ד"והייתם נקיים" - אין ממנו כל כך ראייה, דהתם לאו בחשד איירי, אלא אומר להם שאם יעברו חלוצים - יהיו נקיים מתרעומת ישראל ומתנאי שהתנה עמם. לזה הביא הכתוב של ה'כתובים' [הוא ספר**

וכן אמרו במדרש (סדר זח פר' נא): **איש אמונות** - זה משה שנעשה גובר על מלאכת המשכן. ושינינו (כ"ב ח:) "אין מְמַנִּין שררה על הצבור בפחות משנים" וכו', והרי אתה מוצא משה שהוא גובר לעצמו, אלא אף על פי כן הוא קורא לאחרים ומחשב על ידיהן, שנאמר "אשר פָּקַד על פי משה וגו' ביד איתמר" וגו', עליו נאמר (מלכים-ב יב טז) "ולא יחשבו את האנשים וגו' כי באמונה הם עושים". עכ"ל. ופירש המתנות כהונה דכיון דהיו שנים - משה רבינו ע"ה ואיתמר - עליהם נאמר "ולא יחשבו" וכו'.

אך יש לדקדק, שהנראה מהכתובים - שאין חשבון מבורר אלא של הכסף, שהודיע חשבון הנכנסות והיוצאות, אכן בזהב ושאר דברים - לא עשה כי אם הנכנסות. ונראה ברור: ודאי שהאֲמָנִים היו שוקלים הנכנסות והיוצאות, והמה היו רבים, וכשקבלו מיד משה רבינו ע"ה - קבלו במשקל והחזירו במשקל. אך משה רבינו ע"ה - אחרי שכל הגבִיָּה היתה במספר במשקל - כשהשלימו המשכן, אמר לבעלי פנקס הגבִיָּה [לכִּנּוֹנוֹ] ולהשוֹוֹתוֹ עִם הפנקס שבו נתן לֶאֱמָנִים, ונמצאו מְקוּנִים, שכל מה שקבל - נִתְּנוֹ. והוא חשבון שזכרה התורה. אמנם בתבִּלַּת ובארגמן שהיו בזול, לא הוזקקו לשוקלם ולא למנותם:

ונבאר קצת מפסוקי הפרשה.

אמר אלה פקודי המשכן משכן העדות

(לח כא). ויש לדקדק: א' הכפל נָכַר. ובמדרש אמרו (ש"ר נא) וזה לשונם: **נכנס משה אצל בעל־אל, ראה שהותיר מן המשכן, אמר לפני הקב"ה, רבונו של עולם: עשינו כל מלאכת המשכן והותרנו, מה נעשה בנותר, אמר לו: לך ועשה בו משכן לעדות. הלך משה ועשה בהן. כיון שבא ליתן חשבון, אמר לו: כך וכך יצא למשכן, וביִתֵּר עשיתי משכן לעדות, הִנֵּה "אלה פקודי המשכן משכן העדות". עכ"ל.**

וצריך להבין מהו משכן ומהו משכן העדות, ובמתנות כהונה פירש [שמשכן העדות הוא] לארון ולכפורת, וכן הוא בילקוט: **משכן** לדברות שהם עדות בין הקב"ה ובין ישראל. עד כאן לשונו. ולא יכולתי להלום פירוש זה, דודאי לא שאל משה "מה נעשה בנותר" אלא עד שעשה ארון וכפורת, ואיך השיבו שיעשה ארון וכפורת. והא שהביא [המתנות כהונה ראיה] [ממדרש] ילקוט - נראה שאינו מפורש במדרש זה, אלא דמלתא בעלמא קאמר, מהו פירוש [משכן העדות, ופירש:] משכן לעדות, שלפי הפשט אינו אלא משכן אחד, [ולמה כָּפַל? ולזה תירץ שהשני הוא משכן לעדות].

אכן נראה דמשכן העדות [שנצטוו לעשות בכסף הנותר] הם בתי מדרשות לעפוק בהם בתורה, וזהו 'משכן העדות' שעוסקין ב'עדות' שהיא התורה. ועוד יש לפרש ש[אמר לו הקב"ה למשה, שמוֹתֵר

התרומות] יפרנס בהם התלמידי חכמים שהם משכן לעדות⁴⁵⁵.

ועוד סוים במדרש: **ומהו משכן משכן ב' פעמים? שנתמשכן ב' פעמים על ידיהן.** ויש להבין: מאי קושיא? כבר תירצו מה שתירצו⁴⁵⁶? גם יש לדקדק אומרו **ובצלאל בן אורי בן חור** מה ענינו לכאן.

ונראה דדייק שקראו 'משכן' והיה לו לומר 'אהל העדות', ששם 'משכן' לא נאמר אלא על המשכן הידוע⁴⁵⁷, לזה פירש שנתמשכן ב' פעמים. [עוד יש לפרש על פי מה שכתבנו למעלה כי נעשו על ידי ישראל **שני משכנים**: אחד למעלה - רוחני - על ידי נדבת הלב, ואחד גשמי על ידי הנדבה ממשי, ועליהם רמז באומרו **משכן משכן העדות**. ואומרו **ובצלאל וגו'**, נראה שרמז בזה מה שנתבאר למעלה כי גם בצלאל נתן חשבון מהנכנס בידו, ולזה אמר: "אלה פקודי המשכן וגו' **על פי משה ובצלאל וגו' ואתו אהליאב,**

שכלם נתנו חשבון: משה - מהגביה, ובצלאל - מההכנסה בידו:

ועל שני המשכנים האלו כון הכתוב (לט מנ) **וַיֵּרָא מֹשֶׁה אֶת כָּל הַמְּלָאכָה וְהָגָה עִשׂוּ אֹתָהּ כְּאֲשֶׁר צִוָּה ה' בֶּן עִשׂוּ וַיִּבְרָךְ אֹתָם מֹשֶׁה**, ואמרו רבותינו ז"ל (ספרי במדבר קמג ורש"י כאן) **"שומר להם: יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם, והם אומרים: ויהי נועם ה' אליהם ועלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו"**. ע"כ. והוא מבואר-הכפל⁴⁵⁸: **עשו וגו' בן עשו**. ואגב: יש לדקדק הכפל - שתי פעמים - ויהי נועם וגו' **ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו**.

וחוץ מדרכנו יש לפרש במה שידוע כי כל הצלחות האדם תלויות במזל, כאומרם (מ"ק כח). **"בני חיי ומזוני לאו בזכותא תליא מלתא, אלא במזלא תליא מלתא"**, ואמרו במסכת שבת (קנו). **האי מאן דבחד בשבא**

למי שזכה ונעשה נרתק לתורה".

456. **ש'משכן קמא** - כפשוטו, ו'משכן העדות' - היינו שיעשה בו משכן לעדות כמו שנתבאר.

457. לא נתחווירו לי דברי אמ"ר הגמ"ה זלח"ה בזה, חדא ד'אהל' אינו אלא החלק המקורה של המשכן, כמ"ש לעיל (כו יד) **"וַעֲשִׂיתָ מִכְסָּה לְאַהֲלֵ עֹרֹת אֵילִם מֵאֲדָמִים"** וגו', והמשכן יכלול גם את החצר ומה שבתוכו עד לקלעים ועד בכלל. ועוד, מאי "המשכן הידוע" דקאמר, דאי בהמ"ק, לא מצאנו שנקרא משכן דוקא עד שיקרא המשכן הידוע, ואדרבה לא נקראו בשם 'משכן' אלא אותם שקדמו לבהמ"ק שבנה שלמה שנקרא גם בית עולמים (עי' רש"י סוטה טו: ד"ה איסי בן

יהודה). וקצת נראה ליישב שכוונתו ז"ל שבעודו עוסק בבנינו לא היה לו לקרוא משכן, אלא לאחר שכבר נבנה וישרתה בו שכינה ונודע כמקום השראת השכינה במקומו המיוחד לו כגון נוב וגבעון ושילה, לזה ייקרא משכן על שם ששוכן כאן בחדר שכינתו. ומ"ש דהיה לו לומר 'אהל העדות', לאו דוקא נקט 'אהל', ולפי דרכו ז"ל יש לומר דכוונתו ז"ל שהיה לו לומר 'מקדש' כמו שאמר "ועשו לי מקדש", והכא נמי הו"ל 'אלה פקודי המקדש', ומדנקט משכן לשון משכון ש"מ שנתמשכן ב' פעמים וכו'.

458. כלומר שהכפל בולט לעין.

459. שכן דרשו חז"ל על פסוק זה בנמרא (שבת לב):

- יהי גבר ולא חדא ביה. האי מאן דבתרי בשבא - יהי גבר רגזן. האי מאן דבתלתא בשבא - יהי גבר עתיר, וזנאי יהא. האי מאן דבארבעה בשבא - יהי גבר חכים ונהיר. האי מאן דבחמשה בשבא - יהי גבר גומל חסדים. האי מאן דבמעלי שבתא - יהי גבר חזרן. ע"כ.

ומבואר הדבר שהוראות המזל אינם מוחלטים וצריך עמחם השתדלות-מה. ואם יהיה במזל עשיר והוא נותן שנה לעיניו - פשיטא כי יעני, וזה פשוט. לזה אמר ויהי נועם ה' אליהו וגו' ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו, שתשתדד הוראת המזל שהוא למעלה, [וזהו] עלינו. ואף גם זאת - למטה - "מעשה ידינו כוננהו", שבמעט השתדלות יהיו מוצלחים, בצרוף שדוד המזל:

ועוד יש לפרש שמעשה ידינו - הם בניו של אדם, כמה דאת אמר (קהלת ה ה) "וחבל את מעשה ידיך"⁴⁵⁹. ולזה אמר מעשה ידינו כוננה עלינו, שבכל אדם מתקנא חוץ מבנו [ותלמידו] (סנהדרין קה). ולזה אמר שתכונן אותם [את בנינו] למעלה ממנו, ומעשה ידינו [השני] - הם מעשה ידיים ממש, משא ומתן:

ועוד יש לפרש: כוננה עלינו - שלא יהיה בו נדנוד אפור. כוננהו - שיהיה מוצלח.

ועוד יש לפרש ומעשה ידינו וגו': יש אדם שהצליחו הקב"ה בטובה וברכה מרבה, ויש שמצומצמים מזונותיו. אמר: שאם נגזר עלינו צמצום המזונות - יהיו דומים לנו מרובים⁴⁶⁰, ותתן לנו רוחב לב, ויותירו בין עינינו, ויהיו מקבלים עלינו, וזהו כוננה עלינו. ואם יהיו רבים - יהיו מכוננים, שיהיו קרובים לעיר וכיוצא, שלא יהיה לנו בהם פזור הנפש ורוב צער:

ועוד יש לפרש במאמר רבותינו ז"ל (כ"ב טו): "מעשה ידיו ברכת (איוב א') - שכל הנוטל פרוטה מאיוב מתברך". ע"כ. לזה אמר כוננה עלינו, ולא זו בלבד [אלא] מעשה ידינו [שינתן לאחרים, כאותה פרוטה שנתן איוב] - כוננהו בכל מקום שיהיה.

ועוד יש לפרש כוננה עלינו על דרך שאמר שלמה המלך ע"ה (משלי ל ה) "ראש ועשר אל תתן לי, הטריפני לחם חקי", לזה אמר [מעשה ידינו הגשמי] כוננה עלינו, [על מדתנו], רוצה לומר המספיק לנו, לא פחות ולא יותר. אבל יש מעשה אחר, והוא מעשה המצות, ואין בו גבול, רק מעשה ידינו כוננהו - שיהיו כל מעשינו לשם שמים:

ולפי דרכנו יאמר עם הכתוב וירא משה את כל המלאכה וגו' והנה עשו וגו' בן עשו וגו', שוהנה עשו - [היינו] המשכן למטה, וכאשר צוה ה' בן עשו -

460. פירוש: שיהיו נדמים בעינינו כאלו הם מרובים.

"איזה הן מעשה ידיו של אדם הוי אומר בניו ובנותיו של אדם".

מכל מקום ההפוך שהפך משה - היכן מצינו, ואדרבה מצינו שאמר בסדר ויקהל (לעיל לה י"א) - שהיא אמירת משה לישראל - "וכל חכם לב בכם יבואו ויעשו את כל וגו' את המשכן את אהליו וגו' את הארון ואת בדיו" וגו'.

ומה שפירש רש"י ז"ל דסבירא ליה לר' יונתן שכסדר שהם כתובים בפרשת תרומה אמר לו, ששם הקדים הארון תחלה - הוא דבר קשה מאד, שהניח ר' יונתן מקרא מפורש שמשה רבינו ע"ה אמר כסדר, ומסבירא אומר שלא אמר כסדר, ואיך יתן פגם חלילה במשה רבינו ע"ה שהעיד עליו הכתוב (במדבר יב ו) "בכל ביתי נאמן הוא". ואם נאמר שהפך בזה - הן תהיה במזיד חלילה הן תהיה בשגגה - תהיה עקירת כל התורה, שיפול ספק בכל מצוה חלילה שמה שנג בה. ואם באותה [מצוה] - נמצא בצלאל שהחזירו, באחרת לא ימצא. ומכל שכן שאנו רואים שאמר כסדר בפרשת ויקהל כאמור.

ואמת כי לקוצר דעתי לא נקוה תירוץ מרובה ומספיק לזה כי הדברים שתומים, אך בדוחק נראה לישב, וכבר ראיתי מה שפירש מהרש"א ז"ל בזה (סדר זה דף מב ע"ד) ולא נחית כלל לישב מה שהקשינו, וכל מה שכתב בזה - דברים קלושים לישב עצם המאמר. ואך הנראה לפשומו, כי מעולם לא הפך משה רבינו ע"ה, ולא אמר רק כסדר לישראל כנזכר בפרשת ויקהל. אך לחדודי לבצלאל ולצחצח שכלל ולאחרות לישראל חכמתו, [לזה] - אחר שאמר לכל המון ישראל הסדר

[היינו המשכן] למעלה, כי בלב שלם התנדבו עד שלא חסר כלום למעלה כמו שלא חסר למטה. ולזה - בראותו כן - ויברך אותם משה "יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם". [וישראל אמרו:] ויהי נועם ה' עלינו ומעשה ידינו כוננה - אותו [משכן] שהוא עלינו למעלה, ומעשה ידינו כוננהו - [הוא המשכן] למטה, שתשרה שכינה בהם בשניהם. ודרך רמז: שאמר פסוק זה - שיש בו י"ב תיבות בפסוק ויהי נועם - כנגד י"ב שבטים שכלם עשו המשכן.

ויעש בצלאל את הארץ עצי שטים אמתים וחצי ארבו ואמה וחצי דחבו ואמה וחצי קמתו (ל"א). מאמר אחד נמצא לרז"ל (ברכות נה.), תמוה הוא עד מאד. הם אמרו: אמר ר' שמואל בר נחמני א"ר יונתן, בצלאל - על שם חכמתו נקרא, בשעה שאמר לו הקב"ה למשה: לך אמור לבצלאל עשה לי משכן ארון וכלים, הלך משה והפך, אמר לו: עשה כלים ארון ומשכן. אמר לו [בצלאל]: משה רבינו! מנהגו של עולם - אדם בונה בית ואחר כך מכניס לתוכו כלים, כלים שאני עושה להיכן אכניסם, שמא כך אמר לך הקב"ה: עשה משכן ארון וכלים, אמר לו בצלאל היית וידעת. עד כאן לשונו.

ויש לדקדק בזה טובא: א. דאף לדברי רש"י והתוספות דמה שאמר בעל המאמר שאמר לו הקב"ה למשה: "עשה לי משכן" וכו', הוא [מבין למה] שאמור בפרשת כי תשא (לעיל לא א-ז) "ראה קראתי בשם בצלאל וגו' את אהל מועד ואת הארון לעדות" וגו',

הכתוב בתורה בפרשת ויקהל - קרא לבצלאל עוד פעם שנית לזרוז, ואמר לו בדרך העברה בעלמא "עשה ארון וכלים ומשכן" ואלמלא שמע בצלאל הסדר מפי משה - לא פרבם לדבר לפני משה מכח סברא, כי מזה לתבן את חבר⁴⁶¹, וכמה מצות אין השכל מקבלם, ועל כרחנו מקבלים ותולים החסרון בדעתנו, וכל שכן בזה שאין כאן קושיא כל-כך "כלים שאני עושה להיכן אכניסם?" פאלו נגעלו כל השערים.

אך מכיון ששמע בכללות ישראל הסדר הנכון מפי משה, לכן מלאו לבו להקשות על השגיו הזה מכח סברא, לומר: שאם שני הסדרים שמעת - מוטב לבחור הסדר הראשון שיש סברא עמו, ונתלה שהסדר [השני] בא על דרך 'אין מוקדם ומאוחר בתורה'⁴⁶². ואז משה רבינו ע"ה גלה חכמתו [של בצלאל] לישראל, ואמר לו: "חכם בני ושמח לבי, בצלאל היית וכוונת אל האמת, ואין פונתי אלא לחדדך". וכמה פעמים יעשו בש"ס היפך ההלכה כדי לחדד התלמידים (עי' ברכות לג: ועוד), וכמו שעשה גם כן ר' יונתן בעל המאמר הזה, שכל פונתו לחדד התלמידים, ולזה סתם דבריו כל כך:

ואך צריך להבין מהיכן ידע ר' יונתן כל זה, שכך עשה משה לבצלאל, כי לא נביא

הוא. ונוכל לומר שהוא קבלה בידו, וקצת רמז לזה - ואם הוא קלוש - ויעש בצלאל את הארון (לז א), ובכלם (בכל הפרק הנ"ל) סתם ויעש [את השלחן], ויעש [את המנרה], וכן על זה הדרך בשאר כלי המשכן, ולא הזכיר שעשאהם בצלאל, ורק בארון דוקא הזכיר את בצלאל, ולמה עשה הכתוב כן אם לא שבא לרמוז שיש צד-מה לקרות עשית הארון על שם בצלאל מחמת דבר-חכמה, שלא נבחר ממשה רבינו ע"ה והוא נער רך בשנים כבן י"ג (כמו שאמרו במס' סנהדרין סט:), ודבר לפני משה שכל ישראל היו נרתעים לאחוריהם לעמוד לפניו, והוא דבר והסכים דעתו אל האמת. ויאות לומר ויעש בצלאל את הארון, שעשיתו אחר המעשים⁴⁶³ תקרא על שם בצלאל:

ואך במדרש (שמות רבה ג) דרך אחרת, וזה לשונם: "ויעש בצלאל את הארון (לז א), הלא הוא דכתיב: תן לחכם ויחכם - זה בצלאל. את מוצא - בשעה שאמר הקב"ה למשה: עשה המשכן - בא ואמר לבצלאל. אמר לו בצלאל: מהו המשכן הזה? אמר לו: שישרה הקב"ה שכינתו בו ומלמד לישראל תורה. אמר לו בצלאל: והיכן התורה נתונה? אמר לו: משאנו עושין את המשכן - אנו עושין את הארון. אמר לו: משה רבינו! אין כבודה

461. ירמיהו כג כח.

462. פסחים (י:) ורש"י על התורה בכמה מקומות.

463. נראה דכוונתו שלא העשיה של "בניית" הארון נקראת על שם בצלאל, אלא העשיה שנעשה

הארון לאחר שנעשו כל מעשי בניית המשכן בכללותו לקיים מה שאמר בצלאל להיכן אני מכניס וכו' הוא שנקרא על שם בצלאל.

של תורה בכך, אלא **אנו עושין הארון ואחר כך המשכן. לפיכך זכה ונקרא על שמו, שנאמר (שם) ויעש בצלאל את הארון עד כאן לשונם:**

הנה המאמר הזה הוא היפך דברי הגמרא לגמרי. וכבר השתדל ביישובם מהראנ"ח זלח"ה (שם דף מ"ב ע"ד). ואחרי המחילה הראויה, אין בדבריו ז"ל יישוב, שמה שכתב בתירוץ א' - שכתב עליו שהוא נכון ומרוך - דבמדרש איירי בארון של עץ שעשה משה כמו שפירשו התוס' (עירובין סג: ד"ה כל זמן) ששני ארונות יש, איני יודע היאך היה מפרש אומרים במדרש: "לפיכך זכה בצלאל וכו' ויעש בצלאל" וכו', וזהו ארון הזהב. וארון של עץ שעשה משה, לא נזכר

עליו בצלאל כלל. ובאמת שדברי הרב בזה פלאיים.

גם הפירוש השני - שדברי המדרש הם למדור הדברים - קשה, כי המדרש בהדיא אומר על המעשה, כמו שאמר: "אלא אנו עושין הארון תחלה ואחר כך המשכן", וגם משה לא דבר כלום. גם על זה, למה נקרא עשיתו על שמו. גם, בהדיא איתא במדרש (שם) למעלה, "אמר בצלאל: ובמה אפתח וכו' פתח בארון", באופן שדברי הרב בפירוש דברים אלו - קשים להולמם. והעקף הוא, דהמדרש פליג על דברי הגמרא, ואין בזה תמיחה - שבכמה דברים חולק המדרש עם דברי הגמרא, כמפרסם לרגיל בהם.

ברוך ה' לעולם אמן ואמן:

תם

תלב

מי

פרשת פקודי

מנוחות

מי מנוחות כרך ב'

חומש ויקרא

שער מי מנוחות כרך שני במהדורא קמא

בינ"ו עמ"י עש"ו:

זה השער לה' צדיקים יבואו בו:

ספר מי מנוחות

חלק שני

דרושים לכל חפציהם על חמשה חומשי תורה, פלג ברים ורצוים, מכל סיג נקיים.
על סדר הפרשיות מדי שבת בשבתו. כל חיד שמועמו אומר ברוך שחלק מחכמתו.
הכינן וגם חקרן מורינן ורבינו, אדוני מר זקני מאור הגולה, מופלא שבסנהדרין, הגאון
הגדול, מעוז ומגדול, נר מערבי כמוהר"ר המלאך רפאל בירדוגו זצוקללה"ה. בן לאותו
צדיק הרה"ג המפרסם כמוהר"ר מרדכי הצדיק זצוקללה"ה זיע"א:

בהוצאות ידידי ואור עיני החכם הותיק, הגביר המפואר, מצאצאי ה' המחבר
זלה"ה. כהה"ר אליעזר בירדוגו ישמרהו צורו ויחייהו. בהשתדלותי והשגחתי. בעזר
אלהי ישועתי. הצעיר עבד אל דוק וחוג אשש, קש וחשש:

ע"ה שלום משאש ס"ט:

ותשלם מלאכת הקודש על ידי המנהל הראשי עושה מלאכת ה' באמונה היקר
הרב מעתוק בשירי הי"ו. בן המנוח הרב מרדכי בשירי נ"ע נדפס בעי"ת ג'רבא יע"א
בדפוס בועז חדאד ושותפיו הי"ו:

שנת תקרב רנתי לפ"ק:

ברכה ונדבה למזכרת נצח

למזוכה ולברכה אזכיר מעלת ותהלת הגביר המרומם ונעלה. איש
החסד מלא תהלה. חמדת הלבבות. ונדיב נדיבות. כהח"ר אליעזר
בירדוגו ישמרהו צורו. אשר התנדב הוצאות דפוס הספר הזה ממיטב
כספו. יאריך ימים ושנים במנוחות שאננות ובשובע שמחות עד זקנה
ושיבה טובה אמן כן יהי רצון:

נאם המשתדל שלום משאש ס"מ:

הקדמות הרבנים

הקדמת הרב הגדול מעוז ומגדול, שר צבא ישראל ראש גולת אריאל.
 נר המערב עצום ורב. ראש הרבנים וראב"ד הגדול בעיר תהלה רבאמ
 יע"א, כקש"ת כבוד מורינו הרב רבי יהושע בירדוגו יחש"ל, חי ובריא
 אולם. אמן כן יהי רצון:

אמרו רז"ל אין לך אדם שאין לו שעה ואין לך דבר שאין לו מקום. כן בעצם אירע
 לתורה הזאת היוצאת כעת לאור, להנשר הגדול בעל הכנפים, שומעו הולך בכל הארץ,
 ראש המדברים בכל מקום, אדוני מר זקני כקש"ת המלאך רפאל בירדוגו זצוק"ל, היא
 היתה כאבן שאין לה הופכים, תורה מונחת בחצר המשתמרת, מסס ועש והני עכברי
 רשיעי, מסלוקו של אותו צדיק עד היום. הנה כמה וכמה טובות, מאלופות מרובבות,
 אשר פעלו בעלי תושיות, אשר רק נוכח ה' פניהם. אשר בזעת אפם של המחברים
 הפליגו אניות ימים, ירדו בעמקי מצולות מים אדירים. וכל רחשיהם והגיון רוחם אשר
 טפחו ורבו ירדו לטמיון והיו בלא ח"ו מקוצר רוח המושג והמשיג, לכל יראה
 וימצא רעיון עשתונותיהם ושכלם הזך ועומק עיונם והתמדת למודם, לילה ישימו לאור,
 כחשכה כאורה יתהלכו, לא להתגדל ולא להתפאר ח"ו, כי במה יתגדלו ויתפארו. האם
 יש עין רואה. הנה חזון הדפוס לא היה עוד חזון נפרץ בערינו אלה. היתפאר הגרזן וכו'
 בקול קורא במדבר. אך תהלה לאל יתעלה חייבים אנחנו לברך ברוך מחיה המתים:

ישמחו המחברים, ויגילו הלמדנים, בפרט קדמונינו נ"ץ, אשר ראינו מה שלא חשבנו
 ולא עלה על לבנו, שנגה אור הדפוס עלינו. הברכה אחת היא לאבינו שבשמים, הלא
 אצלתי לי עוד ברכה, אשר לא השבית לנו גואל, נצר פודה וגואל. העיר ממזרח שמ"ש,
 נטיעה של קודש, ענף דומה לשורש, הוד מוצל לתורה ולעבודה, קרוב לנו האיש
 מגואלינו הוא, אחינועם ואחינו"ב, כאח לי באיכות, וכבן ירצני. רך בשנים, וגדול
 הנצח, רב העצה. האברך השנון, חזון בתורה ובמצות. חכם בחכמתו, צדיק באמונתו,
 אשרי יולדתו. הרב המופלא, וכתר שם טוב עולה. שמו כשם רבו מר זקנו זצוק"ל, כבוד
 מורינו הרב רבי שלום משאש יחש"ל. קרא ושנה ושמש. ובכחו הגדול וזרועו הנמויה
 הקים שכינתא מעפרא:

מה עשה אותו צדיק, הנה הכל יודעים שייסד חברה קדושה הנקראת בשם דובב
 שפתי ישנים תכב"ץ, ויגע וטרח בכל כחו, ובחסד-אל עם לבו המהור והשלם נתקיימה

בידו להפיץ ענן מעל אור זורח לצדיקים נ"ן. ואז נראה שמ"ש צדקהו מרפא בכנפיה. וכמה יגיעות יגע וכמה טרחות טרח לקיים מילי דאבות. חיפש מצפוני הראשונים כמלאכים ז"ל בבית נכאתם, דברי חכמים וחידותם. והסיר את שמלת שבים מעליהם, והלביש אותם מחלצות זיוו והודם, להראות העמים והשרים את יופים, וגודל חריצותם ובקיותם. עץ פרי עושה פרי. כל אוכליהם לבם ייטיבו. לא יצמאו ולא ירעבו. וכבר יצא מוניטון שלו בג' מטיבי צעד. ספר תורות אמת להרב הקדוש המחבר זיע"א. וספר לב מבין הוא ורעהו פני מבין למור דודי הר"ה ג' המביין זל"ה בנו של הרב המחבר זל"ה אשר יצאו כעת ממפתן בית הדפוס רק על חשבון חברתו הקדושה. זכרה לו אלהי לטובה. יאריך ימיו ושנותיו, לאור יוציא כל מחשבותיו, חוצה יפוצו מעינותיו, תמיד אתה תעזרהו, ותתמוך מפעלהו, הוא ומשנהו, אורות עיניו, הרב הכולל, בנם של קדושים כמוהו רבי יעקב בירדוגו יחש"ל ויראה זרע יאריך ימים אמן:

ועוד יתרה עשה היום את הר"ה ג' המחבר המלאך רפאל בירדוגו זצוק"ל. בהוציאו לאור זה הספר, הנותן אמרי שפר. זה שמו אשר יקראו לו מי מנוחות חלק ב' שכבר יצא מוניטון שלו בהוצאת החלק הראשון בעיר הקודש ירושלים תוב"ב על ידי החכם השלם והכולל, צדיק תמים, כהה"ר רפאל פימיינמא זל"ה, אך לא זכה לגומרה של תורה. ומקום הניחו לאור-עיינינו-זה להוציא לאור אלו מעשיהן של צדיקים, לא עזב חסדו ואמתו, לעשות אזנים לתורה שלא תרד לטמיון ח"ו. כן יזכה ויראה באור תורתו, אמן כן יהי רצון:

ומגלגלין זכות על ידי זכאי, גואלו הקרוב מצאצאי הרב המחבר. חיבת עין ימיני, בר אחתי, פינת יקרת. מעוז תפארת. גביר מפואר, וכישראל יתפאר. מאד נעלה, לשם ולתהלה. נדיב נדיבות, איש תבונות. החכם הותיק. חמר חדת ועתיק, כהה"ר אליעזר בירדוגו ישמרהו צורו. ככהה"ט איש חמודות. מלא חסדים וטובות. הגמוץ כהה"ר שלמה ז"ל. זכות אבות לבנים תזכור. מגן אבות יהיה בעזרו. אשר בורוח השמ"ש עליו בדברו מעריב ערבים. בראות הגואל הנזכר כי כל דבר ודבר יוצא לאור בעתו. גם הוא פזר נתן וקמץ משם מלא קומצו. הן הקומץ משביע למען דפוס הדרא. אורה זו תורה. להפיץ עננו ולהפיצו בישראל. והיה שכרו לא יבוש בעולם הזה. ולא יכלם לעולם הבא. הוא ובניו וחתניו וכל בני ביתו סביב לשולחנו וסובבים הודו. תמיד יהיה להם למגן וסתרה. צנה וסוחרה. על מי מנוחות ינהלהו. אורך ימים ושנים ישביעהו. בבנים ובני בנים. דשנים ורעננים. ברבות הטובה. עד זקנה ושיבה טובה אמן כן יהי רצון:

ואסיים בתפלה, לצור נורא עלילה, יחדש ימינו כקדם ותחלה, ישים שלום בעולמו אל נא רפא נא לה, יפקוד עם סגלה, אשר לקח לו לנחלה, להיות עוסקים בתורתו

בשמחה ובגילה, ואל יהיו מרודים על המחיה ועל הכלכלה. וקול מבשר נשמע קול צהלה, בבא נואל לציון עיר תהלה. במהרה בימינו אמן. החותם פה בחדש אדר הנהדר שנת שבת שבתון יהיה לארץ לפ"ק:

הצעיר בעבדי ה' אשר בתורתו יהגו.

ע"ה יהושע בירדוגו ס"מ:

מלפנים ראב"ד מקנאס יע"א. וכעת ראש הרבנים וראב"ד הגדול

בעי"ת רבאט יע"א, בן לאדוני אבי הרה"ג סבא דמשפטים ר"מ

ור"מ אביר יעקב זצ"ל. בן לאותו צדיק הרב המובהק כמוה"ר

רבי מרדכי הצדיק זלה"ה. בן לאותו צדיק הגאון הגדול והקדוש

המפרסם בכל קצוי ארץ המלאך רפאל זצוקלה"ה. הוא ניהו הרב

המחבר זיע"א:

הקדמת מעלת כבוד חכם חרשים. כולו קדש קדשים. בנן של קדושים,
מעין גנים. אב בחכמה ורך בשנים. חריף ובקי. משנתו קב ונקי, ידיו רב
לו. רב באישורי. שמו כשם רבו, כמוה"ר רבי שלום משאש ישמרהו
צורו, הוא המייסד את החברה קדושה דובב שפתי ישנים תכב"ץ.
והמשתדל בהדפסת ספריה, זכרה ה' לו לטובה:

עם ישראל בכללו וגם בארצו אי אפשר שיתקיים בכוחות חמריים בלבד, בלי קשר
עם עברנו הגדול ועם מסורתנו. מה יכול לעשות קבוץ קמץ של יהודים בקרן זוית נגד
הסערות העוקרות גם אדירי תבל, אפילו נגד סופה קטנה לא תהיה לו תקומה, והיה
כקש נדף וכענן פורח. תורת נצח של הרוחניות היותר גבוהה, זאת התורה אשר קבלו
אותה בני ישראל לפני אלפים שנה, בו בזמן שכל העמים הסובבים אותו היו עוד
פראים ושקועים בתועבותיהם, הן הן שקיימו את העם היהודי החי לנצח, שמרו על כחו
וגבורתו במשך אלפי שנים:

לוחות הברית האלה שקבל משה רבינו בהר סיני, הם נשארו עד היום יסוד כל
תרבות. כשתעו בני ישראל במדבר, היה תמיד ארון הברית הולך לפניהם, ובו לוחות
האבן הנחמדים מפז, כי עליהם חרותם העיקרים הקדושים לנחותם בדרך, באמונה
באחדות האל וברוחניותו וכו':

ואחרי כן באו הנביאים והשמיעו בלחב פיהם את העיקרים הגדולים של הדת ושל
המוסר, של הטהרה ושל הקדושה. תולדותינו הם תולדות הקודש לכל עמי הארצות.
ועליהם נשענו אבותינו הנפוצים בכל פנות העולם. הנגפים מן הסערות היותר חזקות
שנחיו למן היות עם על הארץ. והם עברו את מאות השנים האלה על צרותיהן וגזרותיהן.
מלאו און וכח נגד צריהם. כי בלבם היתה טמונה אמונת אבותיהם ובימיהם היותר
חשוכים ראו בחלומם עולם חדש, אשר בו יתאחדו האנשים לטובת האנושיות. הם
מסרו מדור לדור אל בניהם כאבוקת אור לא תכבה לנצח את הרעיון האלהי הנצור
בלבותם עם תורת ספרינו הקודש. ומאז חנכו את בניהם בתורות אשר מסרו
לנו אבותינו ואשר קיימו את עמנו והגיעו עד היום. גם בגלותם כבולים וקשורים
המה בחוקת אלהים שנתנה להם ומשועבדים המה בנתינותם למדינת התורה שעליהם
להקימה ולהחיותה ולחבר מחדש את חלקי הרכבתה הנצחיים:

בכל דור ודור, יחידים מהם נבקעו חלוני רקיעם, ושכלם עשה פרח ונמץ. התעוררה
נפשם ללכת אל כח המדע עם נשמת התורה אשר התהלכה בקרבם. ומשם באר"ה,

היא הבאר אשר אמר ה' משם הוציאו לנו מי תבונה. יומם ולילה לא שכב לבם, וימין צדקם תמכה ימיננו לנהלנו במעגלי צדק כמלאכי ה' ממעל לקחו רצפת וגחלת איש התורה מעל מזבח לבבם המהור, ויגעו על פינו ותהי לשלחבת יה. והיו לנו לרועים ולחוזים להנחותנו תוך היכל התורה פנימה מקום אל חנה:

מהמיתדים שבהם היה הגאון המחבר, אשר היה ברוחו פי שנים, הוא הנשר הגדול בעל הכנפים שבט מושלים, יחיד היה בדורותיו, רבינו הגדול הקדוש בקש"ת כבוד מוה"ר רבינו המלאך רפאל בירדוגו זצוקללה"ה זיע"א אשר מאז האירה הארץ מכבודו, ושומעו הולך גם אחרי כסה שמים הודו, יען הנחיל ברכה רבה לאחוזת עולם להבאים אחריו בשדמות התורה והחכמה. השבע השביע את בני ישראל ממגד פרי חכמתו הרבה ותבונתו העצומה. ספריו קנו להם שם על פני כל חוצות, לא רק בתכנם לבד, אלא גם בזה שמחברם היה התגשמותם, והרבה מהם יצאו לאור. הראשון ספר משפטים ישרים שו"ת. מי מנוחות ח"א. תורות אמת על ארבע מורים הנדפס מחדש על ידי חברתנו תכב"ץ. עין הנשר שלו היתה פתוחה על מהלך החיים של עמנו. הקיף אותם בכל רחבם ותקפם. ומה סבב לתקן מנהגים ותקנות רבות ועצומות לטובת הכלל, אשר מהם יוצאה הוראה לשבטי ישורון בערי מארוקו. ברכת בני עמנו אחריו ימשכו היושבים כסאות למשפט לדון ולהורות, מיד ולדורות:

ועתה חנה יוצא לאור ספרו היקר הזה מי מנוחות חלק ב' על ספר ויקרא במדבר דברים (תשלום היא שכבר יצא לאור), כולל דרושים פשטים שכליים וערכים לאון שומעת. כי לבו ראה הרבה חכמה ודעת. מוסר השכל צדק ומשפט ומישרים, נאים ויאים הדברים, ראויים למי שאמרן, אשר דרש ברבים בכל השבתות בעלות המנחה. ואני ובית אבי נגד רבינו המחבר כנגדיר חרדל לפני עולם מלא. חרדת קודש תאחזני עת אבוא לתאר חכמתו וקדושתו. שכל העולם יודעים שהוא מיקירי המציאות ביהודה וב ישראל. ארי שבחבורה. החכמה והמדע אסף בחפניו וכוללם יחד. ומי כמוהו מורה בדעת בדת ודין. וכבודו במקומו מונח יפה שתיקה. ויהי בשלם סוכו ומעונתו בצל אל. כה יעמוד לדור ודור אמן:

ברעדה ואימה, ברגש עצום ואיום, בעלצון רוח, אגיש ואביע ברכת תודה לאל עליון גומר עלי. היה בעזרי וסעדי ותומכי, וזכני לחזות בילדותי את המחזה היקר הזה, אשר מעודי השתוקקה וכלתה רוחי אליו, חזיון תחיית תורת ישני עפר הראשונים נ"ץ, וליסד המוסד הקדוש דובב שפתי ישנים תכב"ץ אשר פריו יתן בעתו, בחברת ידידי ואור עיני הרב הכולל בנן של קדושים כמוה"ר רבי יעקב בירדוגו ישמרהו צורו ויחיהו, ויראה זרע יאריך ימים אמן.

כשאני זוכר את צביון הספרים האלה ודמיונם הדומה לארץ כסויה אבנים, מלאה קוץ ודרדר, ויושביה המסכנים יגיעים להוציא מן האדמה הרזה שבילים דקות, דורות דורות היו מונחים בקרן זוית, מכוסים באבק רב, איש אינו מפריע את דומיתם, איש אינו הונה בהם, איש אינו מבין הסוד הצרור בהם. העש האכזר פרץ בהם ויעש בהם שמות נוראות. בזוכרי את כל זה נראה בעיני שחלום אני חולם, לא עלה על דעתי שכל כך אמצא אמצעייה הדרושים להמשכת המפעל ולהבטחתו, ושכל כך יצעוד המפעל קדימה. אך זה היום שקוינהו מצאנו ראינו, חסדי ה' כי לא תמנו, הקיצו ישנים מתרדמתם, נייערו את האבק אשר עליהם, והם מסיחים מדובכים אל היום הזה ואל השעה הזאת. תודות לאלהי ישעי העוזר ההאמת. הוא ראה את רגש לבבי הנוער כאש להבת שלהבת, ויעמוד לימיני והושיט לי יד עזרתו. עלי חלקי זאת תכרענה ברכי. תודות לבי תען לשוני. לולי כי זרח בחשך אור לי, ואלהי אבותי בעזרתי, כי עתה לא באתי עד הלום:

ועתה אלהים! הן לגלות חביון גאוני ישראל נפשי שוקקה, דבריהם המסולאים בקרב לבבי חוקקה, נא הראני אור בהיר, וחשכת עשתונותי בנרך תאיר, עד אבוא אל מקדשי אל אבינה לאחריתם. אנא ה' הקם ביתי לנצח, אל יקראני כל אסון, ובטובך הגדול תרבני, ובאפך אל תמעטני, תרחיב צעדי תחתי, בהשפעת רוח עצה וגבורה, רוח דעת ויראת ה', אעשה גם אנכי לביתי, יפוצו מעינותי חוצה. בעומדם יעמודו לנצח נצחים למאור וש"ש. וזכות התורה הקדושה והרה"ק המחבר המלאך רפאל זצ"ל, אשר עשיתי עמו זה פעמים בהשתדלות עצומה ובחשק נמרץ, תחופף עלי ועל זרעי וזרע זרעי, באברתו יסך לנו ותחת כנפיו נחסה ונתלונן על מי מנוחות בבריאות מתמדת בעבודת ה' ובתורתו. ונזכה לעולם שכולו טוב לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו אמן כן יהי רצון:

והן זאת חובה כפולה מוטלת, להודיע ולהגיד בשערי בת עמי את שם האיש הנכבד והנלבב, אשר עשה היום גם הוא עם הגאון המחבר זצוק"ל והרי"ן כספו במדה נפרזה לחיות לגואל לספר הקדוש הזה. וגם אמנה כי גואל אנכי, והתחלתי להדפיסו מנכסי דובב שפתי ישנים תכב"ן, אך יש גואל קרוב ממני, כי גואל הוא באמת מצאצאי הגאון המחבר זלה"ה, הוא ניהו רחימו דנפשאי, גבר חכם בעוז, איש שכל ותכונות, חכם ומבין, מיקירי העדה ונכבדיה, גביר מפואר ונעלה, לשם טוב ולתהלה. נדיב נדיבות. גומל חסדים וטובות. החכם הותיק. זרע קדושים כהה"ר אליעזר בירדוגו ישמרהו צורו ויחיהו, בר כבוד השם הטוב איש יקר ונכבד ונעלה כהה"ר שלמה ז"ל, אשר בקצת השתדלות והטפת מליץ מוער שהשפעתו עליו, ובראותו ענין חברתינו תכב"ן מתהלך למישרים, תכף נדבה רוחו אותו ונעתר לבקשתי בשמחה רבה, והודה לה' על

הזכות הגדולה שנתגלגלה על ידו, הקדים נעשה לנשמע והזיל את כל זהב התרומה הדרוש לספר הנחמד הזה ממיטב כספו בתורת מוקדם, להיותם אתי עמי במחיצתי עד עת גאולתו. ועוד ידו נטויה לתת לכסף מוצא להדפיס על ידי ספרים אחרים לגדולי משפחתו המעטירה והמהוללה. אני תפלה שזכותם וזכות תורתם תהיה תמיד בעזרו וסערו. אנא ה' תשמרהו תסוככנהו תבוננהו. תנצרהו על טוב פעלו. ברך ה' חילו. יראה טוב בעמלו. השביעהו בשפעת ברכות והצלחות. ישש ושמה בשובע שמחות. שקט ושאנן. דשן ורענן. בצל הצדיקים יתלונן. יאיר וזרח. יציץ ופרח. הוא ואשתו ובניו ובני בניו וכל אשר לו אמן כן יהי רצון:

ואל שדי, יאמר לצרות עולמו ולצרותינו די. יתן לנו רחמים ויגאלנו גאולת עולם, תחיית אמת תחית עולמים, תחית ופריחת נשמת היהדות והדת בכל הוד תפארתה וכבודה. אמן כן יהי רצון:

החותם פה לכבוד הרב הקדוש המחבר זצוק"ל. ולחיי ידידי ואור עיני כהה"ר אליעזר ישמרהו צורו ויחייהו. בחדש אדר הנהדר בו ביום אשר נחו היהודים על מי מנוחות ושובע שמחות. שנת תקרב רנתי לפניך ה' לפ"ק:

הצעיר המתאבק בעפר רגלי אבותינו הראשונים נ"ץ. ובתורתם מתפאר ושש, קש וחשש, ע"ה שלום משאש ס"מ, בן לאדוני אבי עמרת ראשי הרב המופלא בנן של קדושים כמוהר"ר מימון ישמרהו צורו, בן לאותו צדיק הרה"ג המופלג בתורה, סיני ועוקר הרים. חסידא קדישא ופרישא. אבן הראשה. אדוני מר זקני כקש"ת וכמוה"ר רב שר שלום זצוק"ל, ומסמרא דנוקבא חומר מגזע הרה"ק המחבר זצוקללה"ה זיע"א:

הקדמת המשתדל

הקדמת המשתדל להוציא לאור תעלומה, תורת חכם מלא רוח חכמה, שמעו כי נגידים אדבר, לכבוד הרב המחבר:

ראשית ביבורי, מודינא ומשבחנא למלכו של עולם בורא מאורי, אשר עזרני לאדפוס הדרה, זאת התורה, להאדם הגדול רם המעלה, ומעטה תהלה, חסידא קדישא ופרישא, ריש מתא וריש מתיבתא בעיר תהלה מקנאסא, מעלת הרב הגדול, מעוז ומגדול, בוצינא דנהורא, ארי שבחבורה, ולו זרוע עם גבורה, לוחם מלחמתה של תורה, כבוד קדושת המלאך רפאל בירדוגו ולה"ה וכבר הדפסתי ספרו הקדוש ספר משפטים ישרים, המאיר לארץ ולדרים, צדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל, להשיב לכל שואל, תשובה נצחת, והלכה רווחת, וכבר יצא מוניטון שלו, לפי מחללו, וכבר גודלו, את הכל עשה יפה בעמ'ו, וה' עמו מלמד שהלכה כמותו, ומראהו כמראה מלאך איש האלהים ותהי המשרה על שכמו, לרעות ביעקב עמו, והארץ האירה מכבודו, ויהי כזית הודו, בדברו מעריב ערבים, נכוחים למבין וטובים, ולילה כיום יעיר:

פה מפיך מרגליות כחשכה כאורה, אמרת ה' מהורה, ומעמו כצפיחית בדבש כל חיך שמועמו אומר לי לי, נום זהב וחלי, הנה ארש'ו ארש' רחבת ידי, יושב בין המשפטים, כעץ שתול על פלגי מים, מדבש צוף מתוקים, תורה וחקים, דברים המצודקים, חקיו ומשפטיו עם ישראל יושב בשבת תחכמוני, הוא עדינו העצני, ממשפחת הדנ', דן ידין יורה יורה, רב חיליה ורב גובריה, איש מלחמה גבור כארי. וכאשר שמעתי מחכמי ישראל ומקציני ארץ שנפשם תאבה לשמוע ולראות, מתורתו נפלאות, וכל ימיו של אותו צדיק היה משתוקק מי יתן ויכתבו מליו על ספר, לחלקם ביעקב ולהפיצם בישראל בסוד קדושים רבה, להיות שפתותיו דובבות בקבר בעידן דלימרו הלכתא משמיה דגברא רבה, ובגין דא טרחתי בעמל רב יגעתי ומצאתי, תאמין לי עד שהוצאתי, את ספר הקדוש משפטים ישרים הנזכר הנה היא ברחובות תתן קולה, כי טוב סחרה מסחר כסף:

אל גדול נורא עלילה, תבענה שפתי לו תהלה, אשר עד כה הביאני, וזיכני והחייני וקיימי ועזרני, להוציא לאור עוד את ספר מי מנוחות, להרב הגאון הנזכר והשביע בצחצחות, דרושים נחמדים ונאים, אבני שהם ואבני מילואים, וחלוק הוא לשני חלקים, מלאים זיו ומפיקים. החלק הזה, אשר מחזה שדי יחזה, מדרשים על חמשה חומשי

תורה, זכה וברה. והחלק השני נקרא בשם חסד ואמת, חסד של אמת שעושים עם המתים, בו דרושים נחמדים לנחם את האבלים, ולמועדים ולרגלים, שנה ופירוש, כי לא דורש, לעיני כל ישראל:

פי המדבר, לכבוד הרב הגאון המחבר, לא לתאר רוב מעלתו, כי מי אני בבית אבי לבא הלום שפל שבאנשים, נבזה וחדל אישים, ואין מלה בלשוני לתאר גודל מפעליו וכל תוספת מגרעת, נבער אנכי מדעת, לבא אף קצהו, ובפרט כי הרב הקדוש הנוכח הן בעודנו חי מאם בשבחים ותוארים, אך ירא יראתי פן אחרים יסיגו את גבולי וידפיסו במתכונתו כמוהו וירדו דבש מיערי אשר הכינותי, כי לא ידעו גודל קדושתו וחסידותו. וממעם זה גם כן קבלתי הסכמות מגאוני זמנינו שבארץ הקודש תבנה ותכונן במהרה בימינו, להודיע בשער בת רבים גודל קדושת המלאך רפאל, וממנו יראו לכל יקרב איש זר להדפיס הספר הזה או כמתכונתו אף באיזה שנוי מיום הנזכר מטה ועד עשר שנים, כי הגאון המחבר ינקום ממנו נקם, מלבד דקים ליה בארור מסיג וכו', ונחש כרוך על עקבו בהסכמת עטרו'ת ויעזר גאוני ארץ הקדושה יכון ויבנה במהרה בימינו, ובטח כי ישראל קדושים לא יעשו עולה חלילה לעבור דברי חכמים, ועליהם תבא ברכות טוב, יהיו לרצון אמרי פי:

מי ידע צערי ויגוני, זאת חובתי ואעשנה, דאגה בלב איש ישיחנה, מחסרון כים קשה לברך על המוגמר כל חמשה חומשי תורה כי ההוצאה מרבה, מפני חומר שבה, להוצאת הדפוס כידוע ומפרסם. ואתן תודות לאל יודע תעלומות, כי נתנני ה' לחן ולחסד בעיני שרי וסגני נדיבי עם ה' עליהם יחיו, והוצאתי לאור שני חומשי תורה בראשית ושמות, שכלם מתאימות. אקו מאל, כאשר עזרני עד הלום, כן יעזרני על דבר כבוד שמו לברך על המוגמר שלשה ספרים, ויקרא במדבר דברים, המאירים ומזהירים. ואחי בני ישראל אשר הרימו תרומה בעין יפה, אבטח בצדקתם וחמלתם כי יתנו ויחזרו ויתנו להיות לי להדר עזר לברך על המוגמר, כי עדי בשחק וסחדי במרומים כי כוונתי רצויה לכבוד הרב המחבר זיע"א ולעשות נחת רוח למנוחת אדוני אבי ועמרת ראשי, פארי ומשושי, כה"ר שלמה פימיינטה ז"ל ולמנוחת אחי וראש יוסף תהלות נוחו עדן. אנא אלהי זכרה לטובה את עמלי ואת יגיע כפי בהדפסת ספרי הקודש הנזכרים, וזכות הרב המחבר זיע"א תסתירם בסתר עליון, בהדי צדיקיא וחסדיא יחסיון, תחת כנפי השכינה, ליהנות מי"ג נהרי דאפרסמונא. ולי אני עבדך, פקדני בפקודת ישועה ורחמים, זכר פרי הבטן חיים וקמים, יראים ושלמים, לעבודתו וליראתו, מאמינים בו ובתורתו, ובתי יחידתי היא אפתר הכשרה בנשים תבורך מנשים באוהל, זכני לראות ממנה יפה פרי אף נעים, נטע שעשועים, שלום אהבה ואחוה, עז וחדוה, ישמע כמעונה,

אורך ימים בימינה. ולכל בני ישראל, חיש שלח גואל, ובנה בית מקדשך ונחלתך ושם נקריב לפניך את זבחי שלמינו שלמי חובה ושלמי:

נטה את ירך, וקבץ צאן מרעיתך, שה פזורה ישראל, ובנה ציון וההר אל, ואז יאמרו בגוים הגדיל ה' לעשות עמנו היינו שמחים, שקטים ובטוחים. והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד. והיתה כל הארץ שפה אחת לעבדו שכם אחד, בעיר עז לנו, משוש פארנו, ציץ ישענו, מקום מקדש לשבתו עולמים אל המקום אשר נטה:

כי בצל החכמה בצל הכסף

איתא במדרש ויקרא רבה (פר' כב) הובא במגן אברהם (סימן קנד) וזה לשונו, אוהב כסף לא ישבע כסף, אוהב מצות לא ישבע מצות, ואוהב בהמון וכו', כל מי שהומה ומהמה אחר המצות, ומצוה קבועה לדורות אין לו, מה הנאה יש לו, תדע לך שכן הוא, שהרי משה רבינו ע"ה כמה מצות וצדקות ומעשים טובים עשה ויש לו מצוה קבועה לדורות, הדא הוא דכתיב אז יבדיל משה שלוש ערים עד כאן. והרב כבוד מורינו הר"מ צבי אשכנזי ז"ל הביא המדרש הנזכר בסוף ספר בראשית מהחיבור הנפלא ש"ך על התורה וכתב וזה לשונו, אחרי רואי גודל ענין כתיבת המצוה, אמרתי אזכור גם אנכי לטובה כל אשר סייעו אותי וקנו ממני את ספר ש"ך, בכדי להיות לעזר ולסעד בהדפסת החיבור הלז יזכרם ה' לטובה, והנני מדפיס שמותם למען יעמוד למשמרת לדור אחרון יעין שם:

והרב פלא יעין כתב באות ד' בדיבור המתחיל דפוס וזה לשונו, רבה טובת הדפוס בעולם, וראוי לעשירים לפתוח את ידיהם בעין יפה, ובזה חלק כחלק יאכלו, כי בצל החכמה בצל הכסף. והכל לפי מה שהוא הספר, ולפי מה שהוא נצרך לרבים לפי התועלת הנמשך ממנו לעבודת ה' יתברך, ודוק ותשכח שכמעט אין כסף שיחיה נחשב כמו למצוה רבה כזו, שכל הוצאה של מצוה היא לשעתה מתחיל במצוה וגומרה, אבל זה שנותן לצורך הדפוס צדקתו עומדת לעד ולדור דורים, והוא מוכה את הרבים וכות הרבים תלוי בו, וילך לפניו ולאחריו צדקו יעין שם:

וזה רמז הכתוב רחש לבי דבר טוב אומר אני מעשי למלך לשוני עמי סופר מהיר

יפיפית מבני אדם הוצק חן בשפתותיך על כן ברכך אלהים לעולם (תהלים מה ב), הפונה אם רחש לבי דבר טוב כגון הקדש לדבר קבוע לדורות, או סיוע לחכמים בדפוס שהוא דבר המתקיים לדורות עולם, אזי אומר אני מעשי למלך, רוצה לומר משבח אני לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה, [אומר כמו את ה' האמרת (כו יז)], ולא דוקא דאמירן בעלמא, אלא לשוני רוצה לומר שמה שמשבח בלשוני הוא גם כן בעיני סופר מהיר, לחקוק אותו עלי גליון בספר, כי גם הבני אדם יוכלו לפארך ולשבחך בסיוע לדבר מצוה קבועה לדורות עולם כמו הדפוס וכיוצא. וזה אומרו יפיפית מבני אדם, רוצה לומר גם הבני אדם יוכלו לפארך וכו', זאת ועוד הוצק חן בשפתותיך, דהיינו שפתותיו דוכבות בקבר כמו החכם עצמו, כי בצל החכמה בצל הכסף, ועל כן ברכך אלהים לעולם, יען היא לעולם, שהיא מצוה קבועה לדורות עולם וק"ל:

ומכל האמור מפי קדושי עליון הנזכרים, נמצאתי בריא בחיובא, להודות על כל הטובה, אשר עשו נדיבי עם אלהי אברהם מפורסמים בשמותם, צדיקים במושבותם, אשר יצאו להדיר עזר בסיוע שיש בו ממש להוצאת הדפוס, ואשא את שמותם עלי ספר לזכר עולם, וצדקתם עומדת לעד:

אפתח פי במזמור לתודה לכבוד ומעלת שר בשרים, ושמו נודע בשערים, שר וגדול בישראל, צדקות פרונו נפוצו צדקתו כהררי אל, הרב המפרסם בקדושתו וחסידותו הגביר המרומם השוע הנדיב שמעון הצדיק המכונה באראץ וייללהם קארל פאן רוטשילד הי"ו, אשר התנדב להוצאת הדפוס על ידי בן משק ביתו הגביר הנכבד סיניור אדוארד רוזנהיים הי"ו, באמצעות מעלת הרבנים המפורסמים עדת צדיקים פקידים ואמרכלים עיר הקודש תבנה ותכונן במהרה בימינו בעיר תהלה אמשטרדם יגן עליה אלהים, ה' עליהם יחיו, ישלם ה' פעלו ותהי משכורתו שלימה למטה שמעון מטהו יפרח, וכאור בוקר יזרח, והיו ימיו מאה ועשרים שנה, בעושר וכבוד לראש פינה, ויהיה למגן וצנה, לכל עניי ואביוני אומתו, כפרי צדקתו וחמלתו, ירבו כמותו, תרב גדלתו, כן יהי רצון אמן:

וקולי אל ה' אקרא, בעד האדון היקר ונכבד מטה עז מקל תפארה, ומשה עניו, ומאושר בכל עניניו, מפרסם בצדקותיו ונועם חסדיו, נאמנים כל פקודיו, הגביר המרומם נדיב נדיבות, חמדת הלבבות, רודף צדקה וחסד סיניור משה אזאגורי הי"ו אשר היה בעוזו והרים תרומה בעין יפה למנוחת בתו היקרה, הצדקת הכשרה, המרוחמת מרת תמר תנצב"ה, אשת הגביר היקר סיניור חיים הכהן הי"ו הנקמפת במבחר עלומיה בת ג"ל שנה. לאלהי מרום אשפוך שיחי כי תהא נפשה צרורה בצרור החיים, וזכות הגאון המחבר תסתירה בסתר עליון, והיא תשא תפלה בעד אביה ואחיה וקרוביה הי"ו למען

יחיו לנצח לדור דורים ירבו ימיהם, ה' צבאות יגן עליהם, ויעל משה על גבי מרומי ההצלחות כי תקדמנו ברכות טוב תשית לראשו עטרת פז, והאלהים יתעלה ימלא משאלות לבו לטובה ולברכה, אמן כן יהי רצון:

ועל טוב יזכרו כבוד הדרת האחים המבורכים הגבירים היקרים, מאירים ומזהירים, רודפי צדקה וחסד סיניור **אברהם סימו** הי"ו וסיניור **אפרים סימו** הי"ו אשר הרימו גם הם את נדבתם למנוחת נפש אביהם הזקן הכשר ירא אלהים וסר מרע מנכבדי ויקירי עיר קודש טבריא תבנה ותכונן, סיניור **יצחק סימו** נוחו עדן, ישלם ה' פעלם לפי מהללם, ואושר ההצלחה תהיה נר לרגלם, אורך ימים בימינם עושר וכבוד בשמאלם, אמן:

ורגשי תודה ותהלה אביע לכבוד האחים המבורכים הגבירים הרמים רודפי צדקה וחסד סיניור **יעקב ומשה קורייאט** הי"ו אשר אור להם בעיר תהלה **סיוואטה** יגן עליה אלהים, אשר יצאו להדר עזר בהתנדבם למנוחת אחיהם המנוח כה"ר אברהם ויאודה נוחם עדן, יהי רצון תנצב"ה וזכות הרב המחבר תהיה להם לסתרה, צנה וסוחרה, יאריכו ימים בטוב ושנותיהם בנעימים, אמן:

ועל טוב אזכיר תהלות הגביר המרומם יקר ונחמד רודף צדקה וחסד סיניור **יקותיאל וואעיש** הי"ו אשר הרים תרומתו למנוחת נפש מר אביו נוחו עדן תנצב"ה ישלם ה' פעלו ותחי משכורתו שלימה הון ועושר בביתו וצדקתו עומדת לעד אמן נצח סלה ועד:

ורב תודות אשלם למעלת הגביר המרומם השר והטפסר איזי וחביבי וקרובי רודף צדקה וחסד דון **רפאל בן עטאר** ישמרהו צורו ויחייהו, בעיר תהלה **רבאט** יגן עליה אלהים שהיה בתומכי, והביאני חדריו וסמכני על שולחני היקר, ואני אברכהו יהי ביתו פתוח לרוחה יבורך הבית הזה, מפי נביא וגם חוזה, ובמוג לב אזכיר על מות לבן יקיר לו חמד בחורים **יצחק** נוחו עדן, יהי רצון תנצב"ה וקולו ישא בתפלה בעד כל בית אביו ואחיו בכלל אביר **יעקב** הי"ו ויחי **יעקב חיים של** שלוח, עושר וכבוד נלוה, אמן נצח סלה ועד:

תבענה שפתי תהלה להאחים המבורכים שלא יתפרדו הגבירים הרמים רודפי צדקה וחסד סיניור **מסעוד ושמואל בן זקן** הי"ו בעיר תהלה **מנטא** יגן עליה אלהים אשר התנדבו לעילוי נשמת מר אביהם נוחו עדן, יהי רצון קרנם תרום בכבוד וינחלו כל טוב חיים ושלום, אמן:

ואשלם במיטבא, על כל הטובה, אשר עשה עמדי מעלת הגביר היקר רודף צדקה וחסד סיניור **שמואל מולידאנו** הי"ו, שהיה בעזרתי להדפיס ספרי דבי רב למנוחת

מור אביו החכם השלם והכולל זרע קודש רבי **אברהם ז"ל**, יהי רצון וחי לעולם בעושר וכבוד ורב טוב, אמן:

ורגשי תודות אביע למעלת הגבירים הרמים רודפי צדקה וחסד בהונם ואונם נדיבי עם אלהי אברהם אשר בעיר תהלה **פאם** ועיר תהלה **צפרו** יגן עליה אלהים, ועיר תהלה **מקנאם** יגן עליה אלהים, שעזרוני בכל מאמצי כוחם בהוצאת הדפוס, ועל צבאם מעלת הרב הכולל חן ערכו מי ימלל כבוד מוריני הרב ר' **וידאל צרפתי** הי"ו בן הנשר הגדול נודע בשערים שמו **רבי אבנר צרפתי ז"ל** ומעלת החכם השלם והכולל כבוד מוריני הרב ר' **שלמה אבינצור** הי"ו בן הרה"ג הדיין המצויין **רבי רפאל אבינצור ז"ל** אשר השתדלו לקבץ לי המעות מנדיבי עם שהתנדבו להוצאת הדפוס, יהי רצון זכות הגאון המחבר תגן בעדם ובעד זרעם לטוב להם ולבניהם עוד כל ימי עולם, אמן נצח סלה ועד:

ולא אחשוך פי מלתת תודה למעלת נדיבי חכמי וגבירי עיר תהלה **פיטוואן** יגן עליה אלהים, ועל צבא תהלתם הרב הגדול הדיין המצויין **רבי שמואל נאהון** הי"ו שהשתדל בכבודו לקבץ המעות, זכות הרב המחבר תגן בעדם לאורך ימים ושנים ברב הונם, כן יהי רצון:

ושפתי לא אכלא, מלתת תודה ותהלה, למעלת הרב המופלא הדיין המצויין **רבי מרדכי בן ג'ו הי"ו**, ומשנהו כסף מור ואהלות אשר גדלני על ברכיו ובמעגלי התורה והמצוה הנחני, הוא הרב המובהק מורע קודש טהור **רבי משה פולידאנו** הי"ו בן לאותו צדיק הרב החסיד **רבי אברהם ז"ל** אשר יגעו עמי ואספו וקבצו מהמתנדבים בעם ה' עליהם יחיו, ישלם ה' פעלם, אורך ימים בימינם עושר וכבוד בשמאלם, ברח ה' חילם, כן יהי רצון:

ועלי לשבח ולפאר למעלת הרבנים כוללי תהלות ישראל החכמים השלמים ויחידי סגלה חברת **"אהבת רעים"** תכב"ץ המיוסדת פה עיר הקודש **טבריא** ת"ו לטובת עם ה' ונחלתו ורצים לכל דבר מצוה בגופם בהונם ובממונם, והם עזרוני בעזר שיש בו ממש להוצאת הדפוס, יהי רצון יאריכו ימיהם, וימי בניהם, ברח ה' את מעשה ידיהם, לכל אשר יפנו ישכילו ויצליחו וה' עמם, וכל המחזיקים בידם ישלם ה' פעלם ותהי משכורתם שלימה מעם ה' אלהי ישראל אמן:

שיר למעלות, אקרא לכבוד איש החסד מלא תהלות, הגביר המרומם רודף צדקה וחסד יקר מכל כלי חמדה, סיניור הרב **אברהם חדידא** הי"ו, אשר עזרני בעזר שיש בו ממש למנוחת מר אביו הגביר היקר ירא אלהים וסר מרע **אהרן** בחיר ה' נוחו עדן

יהי רצון תנצב"ה. וברכות יעמדה להנדיב הנזכר ויתן לך את ברכת אברהם בכל מידי דמיטב לאורך ימים ושנים כל ידע מחסור כל ימי חייו קרנו תרום בכבוד וינחל כל טוב חיים ושלוש אמן כן יהי רצון:

וברכות שמים מעל יחולו על ראש ידיד נפשי הגביר היקר ונעלה נטע נעמן רודף צדקה וחסד סיניור מכלוף שלוש הי"ו מערי המערב ונפשו איותה ויעל לבא חמ"ד זו טבריא תבנה ותכונן, ויטע שם אהלו והוא היה בעזרי בהרימו תרומה מנה יפה, למנוחת מר אביו הגביר סיניור משה אהרן נוחו עדן, ישלם ה' פעלו, לפי מהללו, בדרך ה' חילו, ופועל ידיו תרצה וחי לעולם בעושר וכבוד ובנים ובני בנים אמן:

וכפי פרושות השמימה שהעוזר הראשון הוא מעלת הגביר המרומם חפץ חסד וצדקה ירא אלהים וסר מרע סיניור דון מנחם דוד פירוליא נוחו עדן, זכות הרב המחבר יחופף עליו תחת כסא הכבוד וזרעו אחריו לברכה סיניור יצחק ודוד הי"ו זכות אבות לבנים תזכור למען יחיו לנצח לדור דורים עשירים בכשרות והיו למאורות כן יהי רצון:

לאלהים אקרא, יחזיר העטרה, לבני גבירה, ושלח מבשר ינון ואליה, ואז נשיר הללויה, בבית מקדש יה, ושם נעלה ונראה ונשתחוה לפניך וידעו כל הגוים כי אין זולתך אתה אבינו אתה מלכנו אתה מושיענו, ולך צופיות עינינו, תשוב תרחמנו, אמן:

פי המדבר, בשפה רפה לכבוד הרב המחבר, החותם פה עיר הקודש טבריא תבנה ותכונן במהרה בחדש אייר כאן שנ"ה על מי מנוחות ינהלני לפרט קטן, בה' שמתו מחסי רקייעי רום נטה במבטה, צעיר אנכי דלא ידענא לכוין אימרא, עבד לאל, עבדא זומא:

הצעיר רפאל פימיינמה ס"ט

הקדמת נכד הרב המחבר

הקדמת הרב המובהק אביר יעקב כבוד מורינו הרב ר' יעקב בירדוגו נר"ו ליל"ו,
יושב על מדין בעיר תהלה מכנאסא יגן עליה אלהים, וזה לשונו:

הקדמת נין ונכד להרב המחבר, לכבוד זקינו הוא מדבר, וחיילים יגבר:

יום הזה יום בשורה, כתובה בשוקא וחתמוה בברא, לעטרת צבי ולצפירת תפארה, אשר פעל ועשה גדול אדוננו, הוא אבינו הוא רועינו, ארי שבחבורה, ולו זרוע עם גבורה, בראש מרומים זרה, טרם מכה ציץ רפואה פרת, הלא הוא הרב הגדול, נר המערבי, פאר הדור והדרו, כהרמב"ם בדורו, הגאון הפפ"ס אדוני מר זקני כבוד מורינו הרב ר' המלאך רפאל בירדוגו זצוק"ל, ולמפורסמות אין צריך ראייה שכבר יצא מוניטון שלו בכל העולם חוב"ר חברי'ם מחוכם, ויאמרו כל רואיו, ברוך שחלק מחכמתו ליראיו, והרכה עוז ותעצומות, בחילוף עצמות, הוד והדר עיקר, ואת יקר, דעות נכוחות, באותות נפלאות קשומות, הן דברי נביאות, בפז מסולאות, את הכל עשה יפה בעמ'ו, הנה שכרו אתו, ובני ישראל אכלו את המן, ויהי טעמו כצוף ומן, חסד ואמת מן, ומה טוב ומה נעים להגות באמרי תורתו בכל עת וזמן, שבכל ימיו לא עצר כח השקידה, לתורה ולתעודה, ויט שכמו לסבול, ועלה לא יבול, גולל אור מפני חושך, ולילה כיום יאיר גם חשך לא יחשיך, חפר וחקק במאור השלמות, איטפל תנא לאשווי גומות, עד שהוציא מים מני ים החקירה, אורה זו תורה, ויתן בפיו לקרותו ספר מי מנוחות כשמו כן הוא, דרושים נחמדים, מתוקים מדבש והן בפיו תוכחות, וחלוק הוא לשני שבילים, החלק הזה מדרשים על חמשה חומשי תורה, והחלק הב' נקרא בשם חסד ואמת על דרך אומרם ז"ל חסד שעושים עם המתים הוא חסד של אמת, יען יש בו דרושים נחמדים, בשפה ברורה ובלשון למודים, לנחם את האבלים, ונלוה אליהם דרושים למועדים ולרגלים, שהיה הרב דורש לעיני כל ישראל:

עלינו לשבח לאדון הכל, אשר ערך לפנינו שולחן ערוך מכל, ויחמול עלינו, ויתן לנו איש ומראהו כמראה מלאך האלהים ותחי המשרה על שכמו, וכל הארץ האירה מכבודו, כל העם עונים אחריו מקודש מרחם מעודו, הנה ארש'ו ארש' רחבת ידים, כעץ שתול על פלגי מים, אשר בדברו מעריב ערבי'ם, ומשביע נפשות שוקקות צמאים גם רעבים, ומעמו כצפיחית בדבש, נופת צופים אמריו צוף דבש, כל ריחין טבין דעלמא אשתכחו תמן, ובו כמוס סגלת המן, טעם מקרא טעם גמרא, וספרי וספרא, וכאן הבן שואל, דבר אל בני ישראל:

קול שישנו בלמידה, ללמד את בני יהודה, עזוזו ונפלאותיו, את חוקותיו ותורתיו, אשר פעל ועשה, לך לך למדבר קדמות אך יצוא יצא, הוא ניהו ספר משפטים ישרים שכבר יצא לאור הדפוס ושולח בערים, ומשם בארה רוחב לבו בש"ס ופוסקים, הן הם דברים המצודקים, שם שם לו חק ומשפט ידיו יורה יורה, איש מלחמה גבור כארי, במלחמת מצוה עם מלכים ויועצי ארץ, תני והדר מפרש, שואלים הלכו בו להודיע להם את חוקי האלהים ואת תורותיו, וישב עליהם גדולה תשובה הן הן נוראותיו הן הן גבורותיו, מלבד חיבוריו הנחמדים, אשר על מזבח הדפוס הם עומדים, עבד לחם רב אתכא דבעל הבית, מרן מלכא ורופילא, ודישרן סמיכין עלוהי אבני אשלמותא ואבני בורלא, מגני ארץ, גבורים לעמוד בפרץ, שנה ופירש, כל הדבר הקשה כי לא פורש, צדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל:

ברכות שמים מעל, אני אברך ולי נאה לברך לצור שוכן על, אשר לא עזב חסדו ואמתו מעם אדוני, אשר עד כה הביאני, לראות בטובת בחירי, הרב המחבר אשר המלך הפץ ביקרו, שכל ימיו של אותו צדיק היה משתוקק, מתי יעלו דבריו לרצון לאדפוסים הדרא במחוקק, וכה צוה לפני מותו לאמר להדפיס כל הספרים אשר חיבר, להיות שפתותיו דוכבות בקבר, והן בעון זה כמו שבעים שנה, והם חמדה גנוזה אחת הנה ואחת הנה, עד היום אשר נצנצה רוח מהרה, בהאי גברא יקירא, ידידינו, מחמד עינינו, רחם רחמתיים מזוקק שבעתים, החכם הותיק כה"ר רפאל פימיינטה הי"ו, ואתו עמו טובים השנים האחים המבורכים, כה"ר מנחם וכה"ר מכלוף ישמרם צורם, בני כה"ר דוד צירוליא ס"ט, הם היו לנו לעזרה לתת לכסף מוצא, למען דפוס את ספרי הרב מר זקני בוצינא קדישא, אנא דאמרי ישלם ה' פעלם, יהי שלום בחילם, ויהי עזרם ומגינם, עד אשר יביאו לידי גמר כל ספרי הרב מר זקני בהונם ואונם, וזכות הרב המחבר תגן בעדם ובעד בניהם ובנותיהם, והעושר והכבוד יחדיו יהיו תואמים אליהם, ועיניהם תראינה בבנות ציון, ונכנתה העיר על תלה נוח אפריון, ועלו ובאו בבית אלהינו יכוננה עליון, והכהן הגדול עומד ומשמש לפני ולפנים ושם חביון, ושם נעלה ונראה בבוא כל ישראל:

הלא כה דברי צעיר צאן קדשים, עומד ומשרת פה עיר תהלה מכנאסא יגן עליה אלהים, החונה פה בחדש אב רחמן כאן שנה קול רנה וישועה (שנת תרנ"ב) לפרט קמן, העבד ישראל, תולעת יעקב בירדוגו נר"ו ליל"ו, בן לאותו צדיק הרב המוכחק מאיר כברק, כבוד מוריני הרב הגדול ר' מרדכי הצדיק זלה"ה, בן לאותו צדיק הגאון המפרסם כבוד מוריני הרב הגדול רבינו המלאך רפאל הוא ניהו הרב המחבר זצוק"ל: